

วินทร์ เลียววาริณ
ประชาธิปไตย
บนเส้นขนาน

11

กบฏบวรเดชในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์

Boworadej Rebellion in Thai Historical Novels

สาลิณี มานะกิจ*

Salinee Manakit

*อาจารย์ประจำหมวดวิชาประวัติศาสตร์ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทคัดย่อ

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ในสังคมไทยมักนิยมนำเหตุการณ์สำคัญที่แสดงถึงวิกฤตของชาติมาเขียนเป็นนวนิยาย เหตุการณ์กบฏบวรเดช พ.ศ. 2476 เป็นวิกฤตการณ์สำคัญเหตุการณ์หนึ่งที่มีเขียนไว้ในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ตั้งแต่ทศวรรษ 2490 จนถึงปัจจุบัน บทความนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาภาพลักษณ์ของกบฏบวรเดชที่นำเสนอในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การนำเสนอภาพของเหตุการณ์นี้ ผลการศึกษาพบว่าภาพลักษณ์ของเหตุการณ์กบฏบวรเดชที่ถูกนำเสนอมีลักษณะสำคัญคือ ส่วนใหญ่สร้างขึ้นผ่านมุมมองจากฝ่ายกบฏ และเลือกกล่าวถึงผลสืบเนื่องหลังจากเหตุการณ์กบฏบวรเดชในแง่ลบ โดยเฉพาะประเด็นเรื่องฝ่ายแพ้ถูกลงโทษอย่างไม่เป็นธรรม อันเป็นผลมาจากการจัดตั้งศาลพิเศษของรัฐบาลและการคุมขังนักโทษการเมือง จนกลายเป็นสาเหตุหนึ่งนำไปสู่การสละราชสมบัติของรัชกาลที่ 7 การนำเสนอดังกล่าวนี้นี้สะท้อนให้เห็นความบกพร่องของการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 และความล้มเหลวของคณะราษฎร ในการปกครองประเทศ

ปัจจัยสำคัญประการแรกที่ทำให้กบฏบวรเดชถูกนำเสนอในลักษณะดังกล่าว น่าจะเกิดจากอิทธิพลของงานเขียนของกลุ่มอดีตนักโทษการเมืองที่เป็นฝ่ายแพ้ในกบฏบวรเดช หลังจากได้รับการปล่อยตัวบุคคลกลุ่มนี้ได้ผลิตงานเขียนจำนวนมากในช่วงทศวรรษ 2490 ที่บอกเล่าถึงประสบการณ์เลวร้ายที่ได้รับขณะต้องโทษคุมขัง งานเขียนเหล่านี้จะมีบทบาทสำคัญในการสร้างชุดความทรงจำกระแสหลักเกี่ยวกับกบฏบวรเดช ปัจจัยที่สองคือ ภูมิหลังของผู้เขียน และปัจจัยที่สามคือ บริบททางประวัติศาสตร์ขณะผลิตงานเขียน

คำสำคัญ: กบฏบวรเดช, นวนิยายอิงประวัติศาสตร์, นักโทษการเมือง, ศาลพิเศษ

Abstract

In Thailand, important events that represent the nation's crises are usually depicted in historical novels. The Boworadej Rebellion in 1933 is one of those crises and is a popular event featured in Thai historical novels since the late 1940s until present. The purpose of this article is to study the image of Boworadej Rebellion represented in historical novels and the factors that affect its presentation. The study suggests that the images of Boworadej Rebellion are mostly presented from the Rebellion's perspective and negative impacts are mostly chosen to be portrayed. The unjust punishment inflicted on the rebels arguably derived from the government's establishment of the Special Tribunal and the imprisonment of the political prisoners, which led to King Prajadhipok's abdication. This popular topic in Thai historical novels reflects on the shortfall of the revolution and the oversight of the government led by Khana Ratsadon (the People's Party).

The negative representation may have arisen from the fact that the historical novels were written by the ex-political prisoners who had later been released. During the late 1940s these people have produced many writings relating the atrocities of their incarceration. These writings might have played an important role in building the mainstream collective memory of the Boworadej Rebellion. The second factor might be the writers' personal backgrounds. The third is the historical context in which the novels were written.

Keywords: Boworadej Rebellion, historical novel, political prisoner, Special Tribunal

บทนำ

นวนิยายในสังคมไทยเริ่มมีขึ้นในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเจ้านายและชนชั้นสูงที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ ได้นำรูปแบบการประพันธ์ที่เรียกว่านวนิยายซึ่งนิยมแพร่หลายในสังคมตะวันตกขณะนั้นเข้ามา ในระยะเริ่มแรกเป็นการแปลนวนิยายจากตะวันตก จากนั้นก็ได้มีการปรับปรุงเป็นการแต่งนวนิยายที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับสังคมไทย จากยุคเริ่มแรกนวนิยายได้มีพัฒนาการมาโดยลำดับจนได้รับความนิยมแพร่หลายมากขึ้น รวมทั้งมีหลากหลายรูปแบบ เช่น นวนิยายผจญภัย นวนิยายสะท้อนสังคม ฯลฯ และนวนิยายรูปแบบหนึ่งที่มีความนิยมในกลุ่มผู้อ่านก็คือ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์มีลักษณะสำคัญ คือ “...นำเนื้อเรื่องตอนใดตอนหนึ่งของประวัติศาสตร์ หรือบุคคลจริงในประวัติศาสตร์มาผูกเป็นเรื่องราว โดยอาศัยจินตนาการของผู้ประพันธ์ซึ่งอาจทำให้เนื้อเรื่องและตัวละครขยายออกไป เพื่อแสดงพฤติกรรมที่น่าเราใจตื่นเต้น ก่อให้เกิดความประเทืองอารมณ์มากกว่าที่จะเสนอข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ อย่างไรก็ตามเนื้อหานวนิยายจะต้องไม่ขัดแย้งกับความเป็นจริงในประวัติศาสตร์ เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่ยกมาใช้นั้นต้องมีความสัมพันธ์โดยตรงกับโครงเรื่อง/เนื้อเรื่อง” (สุภิญญา ยงศิริ 2545: 12)

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องแรกของไทย คือ เรื่องดาบศักดิ์เหล็กน้ำพี้ แต่งใน พ.ศ. 2467 โดย ชุนธนกิจวิจารณ์ ที่ใช้นามปากกาแฝงว่า อายันโฆซ กล่าวถึงวีรกรรมทหารเอกสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช นวนิยายเรื่องนี้ได้รับความนิยมและส่งอิทธิพลให้นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ยุคต่อมาที่มักจะกล่าวถึงชีวิตและวีรกรรมของทหารเอกแห่งกรุงสุโขทัย จนถึงสมัยธนบุรี จนถึง พ.ศ. 2493 ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช แต่งเรื่องสี่แผ่นดิน ซึ่ง “ได้กลายเป็นต้นแบบของการแตงนวนิยายอิงประวัติศาสตร์อีกแนวหนึ่งที่กำลังถึงวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของผู้คนในยุคสมัยที่ผู้แต่งต้องการกล่าวถึง” (สุภิญญา ยงศิริ 2545: 15)

ด้านวัตถุประสงค์ในการเขียนนั้น นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่เขียนเพื่อเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์ เพื่อเตือนให้คนไทยหวงแหนความเป็นชาติ ภาคภูมิใจในความเป็นไทย รวมทั้งให้กลับมาสนใจเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชาติ สำหรับช่วงเวลาที่มักจะนำมาเขียนเป็นนวนิยาย “...ถ้าสังเกตจะพบว่า นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่มักจะเลือกช่วงเวลาเกิดวิกฤตของชาติมาเสนอให้กับผู้อ่าน แต่กระนั้นก็ตามนักเขียนไม่ได้ปล่อยให้ผู้อ่านต้องทรมนทรมายโดยการจบเรื่องด้วยความพินาศสูญเสียบ้านเมือง โดยมากแล้วเรื่องมักจบลงด้วยดี เต็มไปด้วยความหวัง เป็นต้นว่าไทยสามารถฟันฝ่าอุปสรรคนานาประการ เพื่อจะก้าวข้ามวิกฤต...การเลือกช่วงเวลาดังกล่าวเหมือนจะบอกว่า “อดีต” ที่ผ่านมามีความสามารถเป็นบทเรียน สร้าง

กำลังใจเพื่อการพลิกฟื้นชาติไทย” (กรณีการ สாதปรุง 2552: 103–104)

เหตุการณ์กบฏบวรเดช ถือได้ว่าเป็นวิกฤตสำคัญของชาติเหตุการณ์หนึ่งที่ถูกนำมาเขียนในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ เพราะเหตุการณ์นี้ส่งผลกระทบต่อประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทย กบฏบวรเดชเกิดขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เพียง 1 ปี มีสาเหตุมาจากความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มคณะราษฎรที่เป็นฝ่ายรัฐบาล กับกลุ่มที่ต่อต้านการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 โดยกลุ่มหลังนี้มองว่าการปฏิวัติของคณะราษฎรมิใช่การปฏิวัติตามความหมายที่แท้จริง เป็นเพียงการเปลี่ยนอำนาจการปกครองจากบุคคลหนึ่งไปยังคณะบุคคลอีกคณะหนึ่ง มิใช่การปกครองที่ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ความขัดแย้งดังกล่าวเพิ่มมากขึ้นเมื่อหลวงประดิษฐมนูธรรมเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจ ผู้ที่ไม่เห็นด้วยมองว่าเค้าโครงเศรษฐกิจนี้มีแนวคิดแบบคอมมิวนิสต์ เหตุการณ์บานปลายจนพระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรีออกพระราชกฤษฎีกาปิดสภาผู้แทนราษฎรและงดใช้รัฐธรรมนูญ บางมาตราเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2476 ต่อมาได้ออกพระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ พุทธศักราช 2476 บังคับให้หลวงประดิษฐมนูธรรมเดินทางออกนอกประเทศ เหตุการณ์นี้ทำให้นายทหารบางกลุ่มไม่พอใจและร่วมกันทำรัฐประหารในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2476 ความขัดแย้งทวีความรุนแรงมากขึ้นจนนำไปสู่เหตุการณ์ที่พระองค์เจ้าบวรเดชพร้อมกำลังสนับสนุนเป็นทหารจากหัวเมือง เรียกกกลุ่มของตนเองว่าคณะกู้บ้านกู้เมืองยกกองทหารเข้ามาในกรุงเทพฯ เพื่อยึดอำนาจรัฐบาล โดยยื่นคำขาดให้รัฐบาลปฏิบัติตามหลายข้อเพราะเห็นว่ารัฐบาลคุมอำนาจไว้แต่พวกพ้องของตน คำขาดข้อแรกคือต้องจัดการทุกอย่างที่จะอำนวยความสะดวกให้ประเทศสยามมีพระมหากษัตริย์ปกครองภายใต้รัฐธรรมนูญชั่วคราว รัฐบาลไม่ยอมปฏิบัติตามและปราบปรามฝ่ายกบฏอย่างเด็ดขาด มีการปะทะกันถึงขั้นนองเลือดตั้งแต่วันที่ 14–23 ตุลาคม พ.ศ. 2476 ฝ่ายกบฏพ่ายแพ้ นายทหารสำคัญหลายนายเสียชีวิต รวมทั้งพระยาศรีสิทธิสงคราม (ดิน ท่าราบ) แกนนำคนสำคัญ ส่วน

พระองค์เจ้าบวรเดชและแกนนำคนอื่นลี้ภัยไปเวียดนามและสิงคโปร์ ฝ่ายกบฏและผู้เกี่ยวข้องถูกจับกุมราว 600 คน โดยถูกส่งฟ้องศาลพิเศษ* 346 คน ถูกตัดสินลงโทษ 250 คน และถูกปลดจากราชการ 117 คน (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ 2534: 18-19)

การลงโทษฝ่ายกบฏอย่างรุนแรงนี้ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ความบาดหมางระหว่างรัฐบาลกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมีมากขึ้น และเป็นสาเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่การสละราชสมบัติในวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477 ดังปรากฏในพระราชหัตถเลขาที่ทรงมีมาถึงรัฐบาล ความตอนหนึ่งว่า “...เนื่องจากเหตุที่คณะผู้ก่อการมิได้กระทำให้มีเสรีภาพในการเมืองอันแท้จริง และประชาชนไม่ได้มีโอกาสออกเสียงก่อนที่จะดำเนินนโยบายอันสำคัญต่างๆ จึงเป็นเหตุให้มีการกบฏขึ้น ถึงกับต้องต่อสู้ฆ่าฟันกันเองระหว่างคนไทย...นอกจากนี้รัฐบาลได้ออกกฎหมายใช้วิธีปราบปรามบุคคลซึ่งถูกหาว่าทำความผิดทางการเมืองในทางที่ผิดยุติธรรมของโลก คือไม่ให้มีโอกาสต่อสู้คดีในศาล มีการชำระโดยคณะกรรมการอย่างลับ ไม่เปิดเผย ซึ่งเป็นวิธีการที่ข้าพเจ้าไม่เคยใช้ในเมื่ออำนาจอันสิทธิขาดยังอยู่ในมือข้าพเจ้าเอง และข้าพเจ้าได้ร้องขอให้เลิกวิธีนี้ รัฐบาลก็ไม่ยอม..ข้าพเจ้าเห็นว่ารัฐบาลและพวกพ้องใช้วิธีการปกครองซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักการของเสรีภาพในตัวบุคคล และหลักยุติธรรมตามความเข้าใจและยึดถือของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะยินยอมให้ผู้ใดคณะใดใช้วิธีการปกครองอย่างนั้นในนามข้าพเจ้าต่อไปได้ ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่เดิมให้แก่ราษฎรทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใดคณะใด โดยเฉพาะเพื่อใช้อำนาจโดยสิทธิขาด และโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร...” (พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประกาศสละราชสมบัติ อ้างถึงใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช 2517:

* รัฐบาลออกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พุทธศักราช 2476 เพื่อพิจารณาพิพากษาคดีกับกบฏบวรเดช ใช้วิธีพิจารณาคดีแบบศาลทหาร ไม่มีทนายของฝ่ายจำเลย และคำพิพากษาของศาลพิเศษถือเป็นเด็ดขาด ไม่มีอุทธรณ์ ฎีกา

129–130) พระราชหัตถเลขาตั้งกล่าวนี้มีความสำคัญและถูกหยิบยกนำมาใช้ในทางการเมืองหลายครั้ง รวมทั้งในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่มีเนื้อหากเกี่ยวกับเหตุการณ์กบฏบวรเดชซึ่งเป็นประเด็นสำคัญ ในการศึกษาครั้งนี้

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่เลือกนำมาศึกษา ประกอบด้วย เรื่อง **สี่แผ่นดิน** แต่งโดย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช พิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2493 **ฝากไว้ในแผ่นดิน** แต่งโดย ศิวะ รมชิต (สุวัฒน์ วรดิลก) พิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2524 **ราตรีประดับดาว** แต่งโดย ว.วินิจฉัยกุล (คุณหญิงวินิตา ดิถียนต์) พิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2542 **ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน** พิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2537 และ **น้ำเงินแท้** พิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2558 สองเล่มนี้แต่งโดย วินทร์ เลียววาริณ เหตุผลที่เลือกศึกษาจากนวนิยาย 5 เรื่องนี้ เนื่องจากเป็นที่รู้จักแพร่หลาย เป็นที่ยอมรับในด้านคุณภาพ รวมทั้งภูมิหลังของผู้แต่งและบริบทของช่วงเวลาที่ตั้ง นวนิยายก็มีความน่าสนใจ และอาจส่งผลกระทบต่อ การนำเสนอภาพลักษณ์ของเหตุการณ์กบฏบวรเดชด้วยเช่นกัน

ภาพลักษณ์ของกบฏบวรเดชที่ปรากฏในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์

จากนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่นำมาศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์ของเหตุการณ์กบฏบวรเดชที่ผู้แต่งนำเสนอในนวนิยายมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

ประการแรก เป็นภาพเหตุการณ์ที่นำเสนอจากมุมมองของฝ่ายแพ้

ในนวนิยาย 3 เรื่องผู้แต่งกำหนดให้ตัวละครหลักของนวนิยายเป็นทหารที่เข้าร่วมกับฝ่ายกบฏ ได้แก่ ประพนธ์ หรือ “อัน” ในเรื่อง**สี่แผ่นดิน** “ร้อยโทพิชิต นนทศักดิ์” ในเรื่อง**ฝากไว้ในแผ่นดิน** และ “หลวงกฤษดา วินิจ” หรือ “เสื่อย้อย” ในเรื่อง**ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน** ส่วน พันเอกพระยาวิเศษสิงหนาท ในเรื่อง**ราตรีประดับดาว** เป็นทหารฝ่ายรัฐบาลแต่ถูกกลั่นแกล้งและถูกกล่าวหาว่าเข้าร่วมกับฝ่ายกบฏ และ “ต้นแสง สวาด วงษ์” ในเรื่อง**น้ำเงินแท้** เป็นนักเขียนของหนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมต์ ถูก

จับกุมเพราะข้อหามีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตใบปลิวเผยแพร่แถลงการณ์ของฝ่ายกบฏ

ในนวนิยายนำเสนอว่าผู้ที่เข้าร่วมกับฝ่ายกบฏ ส่วนใหญ่เป็นเพราะไม่เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองของคณะราษฎร พ.ศ. 2475 เช่นเรื่องประชาธิปไตยบนเส้นขนานมีบทสนทนาระหว่าง ร.ต.ต. ต๋วย พันเข็ม กับอธิบดีกรมตำรวจ ตอนหนึ่งว่า

“ผมก็ได้ยินว่ามีทหารจำนวนมากได้เข้ากับพวกกบฏ”

“ใช่ รวมทั้งพวกขุนนางเก่าๆ ที่ยังจงรักภักดีต่อราชวงศ์ด้วย พวกนี้เชื่อว่าการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองของคณะราษฎรในปี 2475 ที่แท้ก็คือการถ่ายโอนอำนาจจากกษัตริย์มาสู่มือคนอีกกลุ่มเท่านั้น มันเป็นเพียงแค่ *Coup d'état* ไม่ใช่ *Revolution* ไม่ใช่ประชาธิปไตยที่แท้จริง”

(วินทร์ เลียววาริณ 2541: 29)

การนำเสนอจากมุมมองของฝ่ายกบฏที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือการอธิบายการกระทำของฝ่ายกบฏว่าเกิดจากเหตุผลสำคัญคือความจงรักภักดีที่ซื่อสัตย์กตัญญูต่อพระเจ้าอยู่หัว ดังปรากฏในเรื่อง **สี่แผ่นดิน** จากตอนหนึ่งของจดหมายที่อันเขียนถึงพลอยว่า “..ลูกอยากจะทำอะไรให้แม่ของลูกรู้ว่าที่ลูกทำไปคราวนี้ ลูกทำไปด้วยความสุจริตใจ ด้วยความเชื่อถือโดยบริสุทธิ์ว่าเป็นการกระทำที่ถูก ลูกไม่ได้ทำไปเพื่อหวังอำนาจวาสนา หรือเพื่อที่จะทำให้ตัวเองได้เป็นใหญ่เป็นโตเลย แต่ตั้งแต่ลูกจำความได้มา ลูกก็เคยแต่ได้รับคำสั่งสอนอบรมให้ซื่อสัตย์กตัญญูต่อพระเจ้าอยู่หัว...เมื่อเป็นทหารก็รู้สึกอยู่ว่าตนมีหน้าที่รักษาแผ่นดินรักษาพระบรมเดชานุภาพ เมื่อจำเป็นก็ต้องถวายชีวิตเป็นราชพลี...” (คึกฤทธิ์ ปราโมช 2548: 333)

นอกจากนี้ ฝ่ายกบฏยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อต่อต้านการปกครองแบบเผด็จการของกลุ่มทหารผู้เปลี่ยนแปลงการปกครอง ดังที่ปรากฏในเรื่อง **ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน** ตอนที่อธิบดีกรมตำรวจเล่าถึงความเป็นมาของหลวงกฤษฎาวิจิตรให้ ร.ต.ต. ต๋วย ฟังว่า “...เขาถือว่าตระกูลของเขาจงรัก

ภักดีต่อกษัตริย์อย่างสูงมาหลายชั่วอายุคน พอเกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลง การปกครองเมื่อสองสามปีที่แล้ว เขายังไม่พยายามต่อต้านอะไรแม้จะไม่ เห็นด้วย เพราะคิดว่าโหนง มันก็เกิดขึ้นแล้ว แต่พอพระยาพหลฯ กับหลวง พิบูลสงครามยึดอำนาจจากพระยามโนฯ เมื่อวันที่ 20 มิถุนาฯ 76 ซึ่งเป็นการ ปฏิวัติครั้งที่ 2 ภายในเวลาไม่ถึงหนึ่งปี เขาก็แค้นที่เห็นอำนาจจากกษัตริย์ ตกอยู่ในมือของทหารไม่กี่คน...เขาถึงไปเข้ากับฝ่ายกบฏโดยไม่ลังเล” (วินทร์ เลียววาริณ 2541: 31)

การนำเสนอภาพของตัวร้ายในนวนิยาย มักเป็นทหารหรือเจ้าหน้าที่ ฝ่ายรัฐบาล และนำเสนอใจว่านอกจากเรื่องสี่แผ่นดินและประชาธิปไตยบน เส้นขนานแล้ว นวนิยายอีกสามเรื่องที่เหลือล้วนสร้างภาพตัวร้ายให้เคยเป็น เพื่อนกับพระเอก แต่ต้องผัดใจกันด้วยเรื่องแนวคิดอุดมการณ์การปกครอง ที่แตกต่างกัน ในการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 จากเพื่อนกลายเป็นศัตรู และด้วยความขัดแย้งนี้กลายเป็นสาเหตุสำคัญนำไปสู่การแก้แค้น ทำให้พระเอกต้อง ประสบความยากลำบาก โดยถูกปลดออกจากราชการ หรือถูกจับกุมจาก การกวาดล้างทางการเมือง

อาจกล่าวได้ว่าภาพลักษณ์ที่ถูกนำเสนอในลักษณะที่กล่าวมาข้าง ต้นนี้ นอกจากจะเป็นการสร้างความชอบธรรมให้ฝ่ายกบฏที่กระทำการลง ไปเพราะอุดมการณ์ที่ต้องการให้บ้านเมืองเป็นประชาธิปไตยเป็นผู้ยึดมั่น กตัญญูในสถาบันกษัตริย์ซึ่งควรได้รับการยกย่องแล้ว ยังส่งผลให้ภาพลักษณ์ ของคณะราษฎรเป็นผู้ร้ายในสายตาของผู้อ่านไปโดยปริยาย

ประการที่สอง การกล่าวถึงผลสืบเนื่องหลังจากเหตุการณ์กบฏ บวรเดชในแง่ลบ

ผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นหลังจากเหตุการณ์กบฏบวรเดชที่กล่าวไว้ใน นวนิยายทั้ง 5 เรื่อง คือ การจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. 2476 การคุมขังนักโทษ การเมือง และการสละราชสมบัติของรัชกาลที่ 7

การจัดตั้งศาลพิเศษของรัฐบาลเพื่อพิจารณาคดีฝ่ายกบฏครั้งนี้ ถูกนำ เสนอในนวนิยายว่าเป็นความอยุติธรรมของรัฐที่กระทำต่อฝ่ายแพ้ เพราะ

การตัดสินของศาลพิเศษไม่มีการอุทธรณ์ ฎีกา ไม่มีทนายจำเลย ดังที่ปรากฏในเรื่อง **ฝากไว้ในแผ่นดิน** ตอนที่พิชิต นนทศักดิ์ คุยกับเพื่อนชื่อบุญมาถึงเรื่องการลงโทษฝ่ายกบฏของรัฐบาลว่า

“เรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครองบ้านเมืองนี่มันเรื่องใหญ่ พลาคักคอกขาดหรือติดตะรางหัวโต เมื่อชนะได้อำนาจมาก็ต้องรักษาไว้ให้ดี หาไม่คนอื่นเขาจะแย่งเอาคืนไป หรือแย่งกันต่อไปอีกไม่จบสิ้น แต่วิธีการรักษาอำนาจของพวกเขาไม่ได้เป็นไปตามครรลองของกฎหมายในระบอบประชาธิปไตย แต่กระทำการไปเพื่อการแก้แค้นตอบสนองให้เข็ดหลาบมากกว่า เพราะมีการจัดตั้งศาลพิเศษขึ้นดำเนินคดีเอากับผู้ต้องหากบฏ ทั้งๆ ที่ศาลยุติธรรมก็มีอยู่แล้ว การกระทำใดๆ ที่ไม่เป็นประชาธิปไตยและไม่เคารพต่อกฎหมาย ถ้าทำตามอำเภอใจด้วยจุดประสงค์เพียงเพื่อรักษาอำนาจของหมู่คณะเอาไว้ แท้จริงเป็นการก่อศัตรูเพิ่มขึ้น พร้อมกันก็ทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลผู้ก่อการสันถλονไปด้วย คนไทยบราฆ่าฟันกันเอง สะเทือนจิตใจประชาชนพอแรงอยู่แล้ว มาได้พบเห็นการลงโทษผู้แพ้อย่างอาฆาตพยายาบาท ภาพพจน์ที่ประชาชนทั่วไปที่มีต่อรัฐบาลผู้ก่อการยิ่งพรวดพราดหนักขึ้น...” (สุวัฒน์ วรดิลก 2525: 153)

ในบทที่ 5 ของนวนิยายเรื่อง **น้ำเงินแท้** ต้นแสงกล่าวถึงศาลพิเศษไว้ว่า “เรายังไม่ถูกสวมกุญแจมือเช่นคนร้ายทั่วไป เราต้องผ่านกระบวนการยุติธรรม ซึ่งข้าพเจ้ารู้ว่าเป็นศาลพิเศษ คำว่า “พิเศษ” แปลว่าจำเลยไม่มีทนายความ ไม่สามารถโต้แย้ง และไม่มีการอุทธรณ์ อนาคตของเราไม่มีความแน่นอน อย่างที่สุนันท์บอกกับข้าพเจ้าว่าเบื้องบนต้องการเล่นงานเราถึงตาย” (วินทร์ เลียววาริณ 2558: 72)

ข้อสังเกตที่น่าสนใจ คือ คำโปรยขึ้นต้นของบทที่ 5 ผู้แต่งใช้คำศัพท์ว่า justice n. ความยุติธรรม

Justice System is a kind of weapon

ระบบความยุติธรรมเป็นอาวุธชนิดหนึ่ง (วินทร์ เลียววาริณ 2558: 72)

การนำเสนอในลักษณะดังกล่าวนี้นอกจากหยาบยืมรูปแบบการเขียน

อธิบายคำศัพท์ในพจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ของ สอ เสถบุตร มาใช้แล้ว ยังมีนัยทางการเมืองเพราะสะท้อนความคิดของผู้แต่งที่ต้องการเสียดสีระบบยุติธรรมของศาลพิเศษอย่างชัดเจน

หลังจากผ่านการพิจารณาคดีของศาลพิเศษแล้ว ฝ่ายกบฏถูกตัดสินลงโทษ 250 คน โทษสูงสุดคือประหารชีวิต รองลงมาคือจำคุกตลอดชีวิต และจำคุกตามระยะเวลาที่กำหนด สถานที่คุมขังคือแดน 6 เรือนจำบางขวาง ใน พ.ศ. 2481 ได้เกิดเหตุการณ์จับกุมผู้ต้องหาบฏล้มล้างรัฐบาล เรียกกันว่า กบฏพระยาทรงสุรเดช มีการจัดตั้งศาลพิเศษขึ้นอีกครั้งหนึ่งเพื่อพิจารณาคดี นักโทษการเมืองจากคดีนี้ถูกส่งมาคุมขังร่วมกับนักโทษการเมืองคดีกบฏบวรเดช พอถึง พ.ศ. 2482 นักโทษการเมืองทั้งหมดถูกย้ายไปคุมขังที่ทัณฑสถาน เกาะตะรุเตา จังหวัดสตูล ทำให้ชีวิตนักโทษการเมืองเหล่านี้ลำบากมากขึ้นจากโรคภัยไข้เจ็บและขาดแคลนอาหารจนนักโทษบางคนยอมเสี่ยงชีวิตหลบหนีไปเกาะลังกาวิของมาเลเซีย เดือนเมษายน พ.ศ. 2486 นักโทษการเมืองถูกย้ายไปคุมขังที่เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปัญหาสำคัญที่เกาะเต่าคือ มีไข้ป่าชุกชุมและขาดแคลนอาหารอย่างหนักถึงขนาดที่พวกนักโทษต้องกินหนังควายต้มเพื่อประทังชีวิต เมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ออกพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดฐานกบฏและจลาจล พุทธศักราช 2488 ปลดปล่อยนักโทษการเมืองทุกรุ่นให้เป็นอิสระ รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 11 ปีที่นักโทษการเมืองคดีกบฏบวรเดชถูกคุมขัง

ความทุกข์ทรมานของนักโทษการเมืองเหล่านี้ถูกกล่าวถึงไว้ในนวนิยายสองเรื่อง เรื่องแรกคือ **สี่แผ่นดิน** อันซึ่งเข้าร่วมกับฝ่ายกบฏ ถูกตัดสินลงโทษจำคุกตลอดชีวิต ภาพเหตุการณ์ตอนที่แม่พลอยไปเยี่ยมอันที่เรือนจำบางขวางนั้นถือได้ว่าเป็นฉากสำคัญที่สร้างความสะเทือนใจให้ผู้อ่าน ดังข้อความตอนหนึ่งว่า “...พลอยชำเลืองดูตามขอบลูกกรงเหล็กโดยทั่วๆ ไปทุกคนที่มาเยี่ยมต่างพากันเข้าไปชิดลูกกรงเพื่ออยู่ใกล้คนที่ตนรักให้ได้มากที่สุดแม้ในระยะเวลาอันสั้น หญิงสาวหน้าตาสะอาดสะอ้านคนหนึ่งอยู่ถัด

พลอยออกไป กำลังเอามือเกาะลูกกรงและซบหน้าร้องไห้อย่างหมดอับอาย ชายหนุ่มคนหนึ่งยืนอยู่ภายในทางค้ำนักโทษ มองดูหญิงสาวคนนั้นด้วยแววตาอันละห้อย เสียงพูดเบาๆ ว่า “อนงค์อย่าร้องไห้...อย่าร้องไห้...พี่ไม่เป็นไรหรอก ขอให้อนงค์รักษาตัวให้ดี...เลี้ยงลูกให้ดี...”

พลอยต้องเป็นหน้ากลับมาทันทีด้วยความสังเวชสลดใจและขณะเดียวกันก็รู้สึกตัวว่า ความทุกข์ของตนนั้นมิได้อยู่แต่ตัวคนเดียว มีคนอื่นมากมายหลายร้อยหลายพันที่ร่วมทุกข์อันใหญ่หลวงนี้...”

(ศีกฤทธิ ปราโมช 2548: 367-368)

นวนิยายอีกเรื่องหนึ่งที่เสนอภาพความทุกข์ของนักโทษการเมืองอย่างละเอียด คือเรื่อง **น้ำเงินแท้*** เช่น บรรยายให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของนักโทษที่เกาะเต่าไว้ตอนหนึ่งว่า

“...นักโทษทุกคนผอมโซ ร่างกายผ่ายผอมเห็นแต่หนังหุ้มกระดูก บางคนฟันหลอ ฟันผุแล้วก็ต้องถอนออกตามมีตามเกิด เพราะไม่มีเครื่องมืออุดฟัน เราถูกปล่อยเกาะอย่างแท้จริง เสื้อผ้าที่เราสวมใส่ขาดกะรุ่งกะริ่ง จนใกล้กลายเป็นซีเป็ลื้อย กางเกงหลวมโพรกต้องใช้เถาวัลย์รัดเอาไว้ อาหารขาดแคลนหนักขึ้นเรื่อยๆ อ่า บุญไทย ไฉ่จับตุ๊กแกมากิน รวมทั้งแมลง...

“นี่อะไร?”

หลวงโยธิภุมขร้อง “อะไรไม่สำคัญ กูจะกินมัน”

ไม่นานเราก็รู้ว่ามันเป็นเศษหนังควายแห้งที่เหลือจากการชิงหนังทำหน้ากลองผู้คุมทิ้งไว้ หลวงโยธิภุมขตักน้ำทะเลมาดื่ม พอน้ำเดือดปุ๊บ ก็โยนหนังควายลงไป สักชั่วโมงต่อมาเขาดักให้ทุกคนที่ล้อมวง นักโทษที่เหลือมองอาหารพิสดารขามนั้นเงิบๆ

หลวงโกวิทเทศก้องรับขามซूपมากินเงิบๆ พระแสงสิทธิการเคี้ยว

*ในคำนำของนวนิยายเรื่องนี้อธิบายไว้ว่า นักโทษการเมืองจากคดีกบฏบวรเดชเรียกตัวเองว่า น้ำเงินแท้ (True-blue) ซึ่งตั้งขึ้นตามสีเครื่องบินนักโทษในแดน 6 เรือนจำบางขวาง และคำว่าน้ำเงินแท้ยังมีนัยเกี่ยวข้องกับคำว่าเลือดสีน้ำเงินซึ่งหมายถึงสถาบันกษัตริย์ เพราะกลุ่มน้ำเงินแท้ส่วนหนึ่งต้องการให้สยามหวนคืนกลับสู่ระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

หนังควายแล้วทำหน้าที่เหยเกบัวพันที่หักออกมาบนมือ

อาหารมือนั้นผ่านไปอย่างทรมาณ ข้าพเจ้ากินหนังควายอย่างไม่รับรู้รสชาติ มองหน้าเพื่อนนักโทษที่กำลังนอนชม แต่ละคนทรุดโทรม แกล้งไปมาก...

โศกนาฏกรรมของชีวิตไม่ใช่การกินหนังควายแห้ง แต่คือการต้องกินหนังควายแห้งต่อเนื่อง”

(วินทร์ เลียววาริณ 2558: 367-368)

นักโทษการเมืองหลายท่านมีบทบาทเด่นในเรื่องน้ำเงินแท้ เช่น ม.จ.สิทธิพร กฤดากร พระยาศรราชย์พิพัฒน์ พระยาสุรพันธเสนี อรุณ บุนนาค และสอ เศรษฐบุตร (สอ เสถบุตร) โดยเฉพาะโครงการทำปทานุกรมอังกฤษ-ไทย* ของสอนนั้น ถูกนำเสนอในนวนิยายว่าเป็นผลงานชิ้นสำคัญที่เกิดจากการร่วมมือร่วมใจกันของนักโทษการเมืองหลายท่าน ดังปรากฏในคำพูดของนางจำปูน มารดาของต้นแสงต่อสภาผู้แทนราษฎร ตอนหนึ่งว่า

“ลูกชายของดิฉันหมดสิ้นศรัทธาต่อการเมืองไทย แต่เขายังเชื่ออยู่เรื่องหนึ่ง นั่นคือการศึกษา เขาบอกดิฉันเสมอว่า ตราบไคที่เรายังไม่สามารถยกระดับคนไทยให้มีความรู้และมีปัญญา ช่องว่างของความเสมอภาคนี้ก็ยังคงกว้างอยู่เหมือนเดิม ประชาธิปไตยไม่มีทางเป็นประชาธิปไตยหากประชาชนไม่มีความรู้...นักโทษที่มีการศึกษากลุ่มหนึ่งมองเห็นว่า การปลูกฝังความรู้เป็นงานระยะยาว แต่เป็นงานที่ต้องทำ ปทานุกรมอังกฤษ-ไทยเล่มนี้จึงถือกำเนิดขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้ เพื่อเป็นเครื่องมือพาคนส่วนใหญ่ของประเทศไปสู่ความรู้และความมีสติปัญญา...”

(วินทร์ เลียววาริณ 2558: 396)

* จุดเริ่มแรกในการจัดทำปทานุกรมของสอคือ เขาต้องตอบความหมายคำศัพท์ภาษาอังกฤษให้แก่เพื่อนนักโทษการเมือง จึงคิดว่าปัญหานี้คงเกิดกับเยาวชนในวัยเรียนด้วย จึงคิดทำปทานุกรมเพื่อให้ความรู้แก่คนทั่วไป และการพิมพ์ขายก็เป็นช่องทางหารายได้ให้แก่แม่ของเขา ปทานุกรมนี้นอกจากให้ความรู้ด้านศัพท์ภาษาอังกฤษแล้ว ยังสะท้อนแนวคิดทางการเมืองของผู้แต่งไว้ด้วยในการเลือกการใช้คำศัพท์ การอธิบายความหมาย และการยกตัวอย่างประโยค ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน ภัทรพล ใจจริง 2556: 199-213.

การที่ผู้แต่งนวนิยายให้ความสำคัญกับการจัดทำปทานุกรมอังกฤษ-ไทยว่าจะเป็น “เครื่องมือพาคคนส่วนใหญ่ของประเทศไปสู่ความรู้และความมีสติปัญญา” มีความน่าสนใจอย่างยิ่ง เพราะเท่ากับเป็นการเชิดชูผลงานของนักโทษการเมืองเหล่านี้ให้ยิ่งใหญ่ เพราะสิ่งที่พวกเขาทำนั้นจะช่วย “ยกระดับคนไทยให้มีความรู้และปัญญา” อันจะเป็นหนทางสู่ความเป็นประชาธิปไตยได้ในอนาคต

นอกจากนี้ความสำคัญของปทานุกรมยังสะท้อนให้เห็นในรูปแบบการนำเสนอของนวนิยายเรื่องนี้ที่เลียนแบบปทานุกรมของสอ โดยใช้คำขึ้นต้นของแต่ละบทด้วยศัพท์ภาษาอังกฤษ พร้อมยกตัวอย่างประโยคที่แสดงสถานการณ์ที่ตัวละครต้องประสบ เริ่มจากคำว่า omen (กลาง) ไปจบที่คำสุดท้ายคือ peace (สันติ)

ปลายทางที่เป็นผลสืบเนื่องของเหตุการณ์กบฏบวรเดชที่นวนิยายทั้ง 5 เรื่องให้ความสำคัญคือ การสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เห็นได้จากเรื่องฝากไว้ในแผ่นดิน ราตรีประดับดาว และน้ำเงินแท้ นวนิยาย 3 เรื่องนี้ นำพระราชหัตถเลขาประกาศสละราชสมบัติของรัชกาลที่ 7 ทั้งฉบับ มาลงไว้โดยไม่ตัดทอน นอกจากนี้ยังมีคำพูดของตัวละครที่แสดงความคิดแบบเดียวกันไว้ในนวนิยายสองเรื่อง เรื่องแรกคือ **สี่แผ่นดิน** อัดพูดกับแม่พลอยถึงเรื่องในหลวงทรงสละราชสมบัติ ว่า

“ลูกเองก็ไม่อยากเชื่อ” ตาอ้อดว่า “แต่รู้สึกเสียดายเหลือเกิน ทั้งที่ไม่ใช่เรื่องราวอะไรของลูกเลย”

พลอยยกมือลูบหัวตาอ้อดแล้วพูดว่า “แม่อีกเสียดายเหมือนกันอ้อด ไม่อยากเห็นบ้านเมืองเป็นไปถึงเพียงนี้ รู้สึกว่าผิดแบบแผนประเพณี หรือแม่จะเป็นคนโบราณอยู่คนเดียวก็ไม่รู้”

“ลูกเสียดายยิ่งกว่านั้นไปอีก” ตาอ้อดพูดต่อ “เมืองไทยเราเพิ่งเปลี่ยนมาเป็นระบอบประชาธิปไตยยังไม่ทันไร เราก็ยังต้องมาเสียคนสำคัญที่เป็นประชาธิปไตยมากที่สุดไปคนหนึ่ง” แล้วตาอ้อดก็ถอนใจใหญ่อย่างมีทุกข์ ซึ่งพลอยไม่เห็นตาอ้อดทำบ่อยนัก (ศึกฤทธิ์ ปราโมช 2548: 371–372)

ในเรื่องราตรีประดับดาว มีบทสนทนาระหว่างพระยาวิเศษสิงหนาท กับพระยาเทพอัคนีตอนหนึ่งว่า

“ได้ข่าวสละราชสมบัติแล้วใช่ไหม?” เขาเอ่ยขึ้นลอยๆ

“ได้แล้ว” พันเอกพระยาวิเศษสิงหนาทตอบเสียงเยียบเย็น “ถามทำไม?”

พระยาเทพอัคนีหัวเราะแค้นๆ ในลำคอ

“เพราะวันนี้ ท่านนายกรัฐมนตรีนำเรื่องเข้าสภาผู้แทนเพื่อรับทราบ ว่าใกล้ แยกอ้างประชาธิปไตยอย่างเมื่อก่อนอีกไหม นาย คงไม่แล้วสินะ รัฐบาลไปทางไหน ข้าราชการที่ดีก็ต้องไปทางนั้นด้วย”

...“แน่นอน กันขอฟุดว่า การที่พระเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ สยาม ก็ได้สูญเสียสุขภาพบุรุษการเมืองและนักต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยที่แท้จริงไป หนึ่งคน...แล้วจะฟุดเป็นครั้งสุดท้ายอย่างเพื่อนด้วย เดช”

คำเรียกสุดท้ายจริงจัง จนรอยยิ้มหยันเลื่อนหายไปจากดวงหน้าอีก ฝ่าย

“กันเชื่อว่าสยามมีประชาธิปไตยแน่ ไม่วันนี้ก็วันหน้า ส่วนคน ทะเยอทะยานในอำนาจอย่างเดียวแต่ไม่ฉลาด วันหนึ่งจะไม่มีสิ่งใดเหลืออยู่”
(จินดา ดิถียนต์ 2544: 576)

จากการนำเสนอของนวนิยายดังที่ยกตัวอย่างมานี้ ยิ่งเป็นการตอกย้ำ ภาพลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ทรงเป็นกษัตริย์นัก ประชาธิปไตยเด่นชัดยิ่งขึ้น ดังนั้นความสำคัญของผู้ที่นำประชาธิปไตยที่แท้จริง มาสู่สังคมไทยจึงเป็นสถาบันกษัตริย์ ไม่ใช่คณะราษฎร

อีกแนวคิดหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในนวนิยาย คือ ความไม่พร้อมของระบบ ประชาธิปไตย ดังตัวอย่างจากเรื่องฝากไว้ในแผ่นดิน ในบทสนทนาระหว่าง บุญมากกับพิชิต ตอนหนึ่งว่า

“เรื่องกบฏ ก็มีแต่พวกทหารเหล่าไหนเท่านั้นแหละ พวกอ้วนคงไม่มี อีกแล้ว สิ้นเขี้ยวสิ้นเล็บไปตามๆ กัน”

ช่างหัวมันเถอะวะ ประชาธิปไตยในประเทศล้าหลัง มันก็ยังมีแหละ
ล้มลุกคลุกคลาน เลือดตกยางออกมันไปเรื่อยๆ จนกว่ามันจะเข้าที่เข้าทาง
ซึ่งหมายถึงประชาชนทั่วประเทศเขาพร้อมใจกันยึดอำนาจของเขาคืนไป
ครอบครองเสียเอง”

“เห็นจะอีกนาน อีกร้อยปีละมัง”

(สุวัณน์ วรดิถ 2525: 162)

ในเรื่องประชาธิปไตยบนเส้นขนานก็มีการนำเสนอในลักษณะ
คล้ายคลึงกัน โดยเป็นเหตุการณ์ตอนที่ เสือย่อยหรือหลวงภคภูภาวีนิจพูด
กับ ร.ต.ต. ต้อย พันเข็ม ซึ่งเป็นนายตำรวจที่มาจับตน ตอนหนึ่งว่า

“คุณรู้อ่างมัยว่าในวันปฏิวัติ ทหารส่วนใหญ่ยังไม่รู้ว่าเกิดอะไรขึ้น
เกือบทั้งหมดถูกหลอกเรียกให้ไปรวมพลกันที่พระที่นั่งอนันตฯ บางหน่วย
ก็ถูกหลอกว่าเกิดขบถขึ้นแล้วให้ตามไปเร็ว พอไปถึงทหารแต่ละเหล่าจาก
หน่วยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกรมทหารม้า กรมทหารปืนใหญ่ ทหารเรือก็ถูก
เรียกให้กระจายตัวปะปนกัน ทำให้หัวหน้าหน่วยสั่งการลำบาก จากนั้นผู้
ก่อการก็อ่านประกาศคณะราษฎร ในเวลาเดียวกันเจ้านายตามวังต่างๆ ก็
ถูกคุมเป็นตัวประกันหมด กรมพระนครสวรรค์ฯ ยังถูกคุมตัวมาทั้งๆ ที่ยัง
ใส่เสื้อกุยเฮงอยู่เลย พอปฏิวัติสำเร็จก็บังคับให้เดินทางออกนอกประเทศ
นี้หรือคือประชาธิปไตย?”

“แต่จะช้าหรือเร็วมันต้องมีการปฏิวัติ”

“ถูกต้อง เมื่อคนส่วนใหญ่พร้อมแล้วสำหรับระบอบใหม่นี้ การ
เปลี่ยนแปลงแบบรีบร้อนแบบนี้ทำให้ประชาธิปไตยต้องตกอยู่ในมือของคน
กลุ่มเดียว แล้วมันต่างจากระบบเดิมตรงไหน? คือแทนที่อำนาจจะอยู่ในมือ
กษัตริย์กลับตกเป็นของทหารเผด็จการไม่กี่คน จำคำของผมไว้ให้ดี อิกี้สปี
ประชาธิปไตยสยามก็ยังคงล้มลุกคลุกคลานอยู่ เพราะมันเริ่มต้นไม่ใช่อ่างมัย”

(วินทร์ เลียววาริณ 2541: 37)

จากแนวคิดว่าการปฏิวัติ 2475 เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบรีบ

ร้อน เป็นผลให้ประชาธิปไตยสยามยังต้อง “ล้มลุกคลุกคลาน” นี้ เห็นได้ชัดเจนจากการนำเสนอในนวนิยายทั้ง 5 เรื่อง ที่เลือกจะกล่าวถึงผลสืบเนื่องจากเหตุการณ์กบฏบวรเดชในแง่ลบ เพราะไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งศาลพิเศษ การคุมขังนักโทษการเมือง จนถึงการสละราชสมบัติของรัชกาลที่ 7 ทั้งหมดนี้ดูเหมือนจะเป็นประจักษ์พยานของความ “ล้มลุกคลุกคลาน” ของประชาธิปไตยแบบสยามนี้ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งเป็นการตอกย้ำความคิดที่ว่า การปฏิวัติ 2475 เป็นการกระทำที่ชิงสุกก่อนห่าม เป็นการปฏิวัติที่บกพร่องและคณะราษฎรล้มเหลวในการปกครองบ้านเมือง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำเสนอภาพลักษณ์กบฏบวรเดชในนวนิยาย

มี 3 ปัจจัยหลัก คือ

1. อิทธิพลจากงานเขียนของอดีตนักโทษการเมืองที่เป็นฝ่ายพ่ายแพ้จากเหตุการณ์กบฏบวรเดช

เมื่อพิจารณาถึงการใช้หลักฐานและข้อมูลของผู้แต่ง พบว่าภาพความทุกข์ยากของตัวละครเอกในนวนิยายเหล่านี้ ส่วนใหญ่มาจากงานเขียนของกลุ่มอดีตนักโทษการเมืองที่เรียกตัวเองว่ากลุ่มน้ำเงินแท้ ซึ่งผลิตผลงานออกมาเป็นจำนวนมากในช่วงทศวรรษ 2490 เนื่องจากช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 บรรยากาศทางการเมืองของไทยเปิดกว้างมากขึ้น รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ได้ออกพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมให้นักโทษการเมือง หลังจากได้รับนิรโทษกรรมอดีตนักโทษการเมืองหลายท่านเข้าสู่วงการเมืองและวงการนักเขียนหนังสือพิมพ์อีกครั้ง และได้ผลิตงานเขียนวิพากษ์วิจารณ์การเมืองออกมาหลายเล่ม เช่น น้ำเงินแท้ ของอดีตนักโทษการเมืองในแดน 6 กบฏเพื่ออะไร ของสอ เสถบุตร ฝันร้ายของข้าพเจ้า ของเลื่อน ศรภักยานิช (นาวาเอกพระยาศรภักย์พิพัฒ ร.น.) เป็นต้น ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้เป็นการ “...เปิดทางให้กับการ “รื้อ” ความชอบธรรมของการปฏิวัติ 2475 ด้วยการโจมตีคณะราษฎรว่าไม่มีความเป็นธรรมในการจับกุมคุมขังผู้บริสุทธิ์หรือ

“จับแพะ” ซึ่งแพร่หลายอย่างมากในวรรณกรรมลักษณะ “เรื่องแรกแหกกระเชอ” ของชาวน้ำเงินแท้” (ณัฐพล ใจจริง 2556: 165)

หนังสือของอดีตนักโทษการเมืองเหล่านี้เป็นที่รู้จักแพร่หลายและน่าจะส่งอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ของเหตุการณ์กบฏบวรเดชได้อย่างกว้างขวาง ดังตัวอย่างที่เห็นได้จากนวนิยาย 3 เรื่องที่ผู้แต่งระบุแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการเขียนไว้ชัดเจน คือ **ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน ราตรีประดับดาว และ น้ำเงินแท้** น่าสนใจว่าหนังสือที่นำมาใช้ในนวนิยาย 3 เรื่องนี้ส่วนใหญ่เป็นงานเขียนของอดีตนักโทษการเมือง เช่น ผันร้ายของข้าพเจ้า โดยเลื่อน ศราภย์ วาณิช รวมถึงชีวิตและผลงานของ ม.ร.ว. นิมิตรมงคล นวรัตน์ โดย ม.ร.ว. นิมิตรมงคล นวรัตน์ ประชาธิปไตย 17 ปี โดย หลุยส์ ศิริวัต ทั้ง 3 เรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของหนังสืออ้างอิงและประกอบการเขียนในเรื่อง **ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน และน้ำเงินแท้** นอกจากนี้ยังมีการใช้งานเขียนเกี่ยวกับชีวิตของผู้แพ้ในกบฏบวรเดชที่เขียนโดยญาติหรือผู้ใกล้ชิด เช่น ผลงานสอ เสถบุตร เขียนโดย พิมพวัลย์ เสถบุตร กำศรวลพระยาศรีฯ เขียนโดย ฌเพ็ชรภูมิ หนังสือ 2 เรื่องนี้ ใช้เป็นหนังสืออ้างอิงและประกอบการค้นคว้าของนวนิยายเรื่อง **ราตรีประดับดาว และน้ำเงินแท้**

นอกจากงานของอดีตนักโทษการเมืองแล้ว ในช่วงทศวรรษ 2490 ยังมีงานประเภทบันทึกความทรงจำจากเหล่าคณะราษฎรที่ได้เขียนหรือให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการปฏิวัติ 2475 จำนวนหนึ่งพิมพ์ออกเผยแพร่เช่นกัน เช่น บันทึกพระยาทรงสุรเดช เบื้องหลังการปฏิวัติ 2475 ของกุหลาบ สายประดิษฐ์ ชีวิตปฏิวัติ ของขุนศรีศรากร เป็นต้น

ข้อที่น่าสังเกตคือ “...งานเหล่านี้ส่วนมากเป็นการบันทึกเหตุการณ์ว่าใครทำอะไรที่ไหนเมื่อไรในการปฏิวัติ และหากจะมีการกล่าวถึงกบฏบวรเดช ก็เป็นการเล่าเหตุการณ์มากกว่าการประเมินหรือวิจารณ์อย่างรุนแรงเมื่อเปรียบเทียบกับวิธีเขียนถึงการปฏิวัติ 2475 ของชาวน้ำเงินแท้ นอกจากนี้ท่ามกลางการหมุนวนของข้อมูลและความหมายจากการรื้อสร้างการปฏิวัติของชาวน้ำเงินแท้และพันธมิตรแนวร่วมที่มีลีลาช่างซึ้งกินใจ น่าเห็นอก

เห็นใจ และทวีจำนวนมากขึ้นกว่างานจากฝ่ายคณะราษฎรหลายเท่า ขณะที่ คณะราษฎรจำนวนมากที่ยังอยู่ในประเทศกลับเพิกเฉย...และค่อยๆ ร่วงโรย จากไปทีละคน มีแต่เพียงงานเขียนของปรีดี พนมยงค์ (ในขณะนั้นเขาอยู่ที่ ฝรั่งเศส) เท่านั้นที่พยายามอธิบายถึงสาเหตุและความหมายของการปฏิวัติ 2475 ... กระนั้นก็ดี กว่าที่จะตระหนักรู้ถึงกระบวนการหรือสร้างนั้น การปฏิวัติ 2475 และคณะราษฎรก็อยู่ในสภาพที่แทบจะตกอยู่ใต้อิทธิพลและความหมาย กลับคืนไม่ได้ การปฏิวัติ 2475 ได้สูญเสียสถานะ ความหมาย และความชอบธรรมในการรับรู้และความทรงจำของผู้คน อันนำไปสู่ “เรื่องเล่าอื่น” ที่เป็น อภิมหาอรรถกถาครอบจักรวาลที่ทำให้สรรพสิ่งในระบอบนี้ล้วนมีผู้ครอบครองหรือให้กำเนิดมาก่อน หาใช่โลกของคนสามัญธรรมดาตามระบอบ ประชาธิปไตยไม่” (ณัฐพล ใจจริง 2556: 192-193)

งานเขียนเกี่ยวกับคณะราษฎรมีปรากฏในรายชื่อหนังสืออ้างอิงของ นวนิยายเรื่อง **ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน และน้ำเงินแท้** เช่น ท.ส.พระยา ทรงสุรเดช โดย สํารวจ กาญจนสิทธิ์ และเบื้องหลังการปฏิวัติ 2475 ของ กุหลาบ สายประดิษฐ์ แต่ก็เป็นส่วนน้อยเมื่อเทียบกับงานเขียนของกลุ่ม อดีตนักโทษการเมือง ส่วนเรื่อง**ราตรีประดับดาว**ไม่ปรากฏชื่องานเขียน เกี่ยวกับคณะราษฎร

อาจกล่าวได้ว่าผู้แต่งส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับข้อมูลที่เป็นงานเขียน ของกลุ่มอดีตนักโทษการเมืองมากกว่างานเขียนเกี่ยวกับคณะราษฎร และน่าจะส่งผลต่อการนำเสนอภาพลักษณ์ของเหตุการณ์กบฏบวรเดชในนวนิยาย อิงประวัติศาสตร์ทั้ง 5 เรื่องดังที่ปรากฏอยู่ นั่นคือ นำเสนอคณะราษฎรใน ภาพลบ และนำเสนอฝ่ายกบฏในภาพบวก สะท้อนให้เห็นว่างานเขียนจาก กลุ่มน้ำเงินแท้ยังคงทรงพลังและกลายเป็นความทรงจำกระแสหลักในสังคม ไทย และด้วยคุณสมบัติของความเป็นนวนิยายที่สามารถเข้าถึงผู้คนได้ไม่ว่า กว้าง ก็ยังจะทำให้ภาพลักษณ์ของเหตุการณ์กบฏบวรเดชจากมุมมองของผู้ แพ้ยึดครองพื้นที่การรับรู้ของคนในสังคมได้อีกยาวนาน

2. ภูมิหลังของผู้แต่ง

ภูมิหลังหรือประสบการณ์ที่ผู้แต่งได้พบเจอไม่ว่าจะจะเป็นพื้นฐานครอบครัว การศึกษา การทำงาน การดำเนินชีวิต ฯลฯ ล้วนส่งผลต่อแนวคิดในการนำเสนอภาพลักษณ์กบฏบวรเดชในนวนิยายทั้ง 5 เรื่อง ดังนี้

เรื่องสี่แผ่นดิน ช่วงทศวรรษ 2490 หลังได้รับการปลดปล่อยเป็นอิสระ อดีตนักโทษการเมืองหลายท่าน เช่น สอ เสถบุตร ม.ร.ว.นิมิตรมงคล นวรัตน์ ร.ท. จงกล ไกรฤกษ์ ได้เข้าสู่แวดวงการเมือง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ก่อตั้งพรรคการเมืองร่วมกับบุคคลเหล่านี้คือ พรรคก้าวหน้า โดยมี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ เป็นหัวหน้าพรรค และมีนโยบายสำคัญคือต่อต้านคณะราษฎร (ฉัตรพล ใจจริง 2556: 166) ด้วยความสัมพันธ์ส่วนตัวนี้ น่าจะมีส่วนให้ผู้แต่งได้รับข้อมูลช่วงถูกคุมขังของจำจากกลุ่มอดีตนักโทษการเมือง และส่งผลต่อการนำเสนอภาพตัวละครที่เข้าร่วมกับฝ่ายกบฏบวรเดชให้น่าสงสาร น่าเห็นใจ ดังที่ปรากฏชัดในชะตากรรมของ “อัน”

เรื่องฝากไว้ในแผ่นดิน บิดาของผู้แต่งคืออำมาตย์โทพระทวีปธระ ประศาสน์ เจ้าเมืองชลบุรี ถูกเพ่งเล็งว่าสนับสนุนฝ่ายกบฏ จึงต้องถูกปลดออกจากราชการใน พ.ศ. 2477 กบฏครั้งนี้จึงส่งผลกระทบโดยตรงต่อครอบครัวของผู้แต่ง ดังนั้นความสูญเสียและบาดแผลทางจิตใจที่ได้รับจากกบฏบวรเดช จึงปรากฏในตัวละครเอก ชื่อ “ร้อยโทพิชิต นนทศักดิ์” ที่ได้รับความทุกข์และต้องออกจากราชการ ร่องรอยภูมิหลังของผู้แต่งยังแสดงไว้ชัดเจนในบทสนทนาระหว่างพิชิตกับนายอำเภอชัชวาล ตอนหนึ่งว่า

“ผมว่า นโยบายไม่ว่ารัฐบาลจะระบบไหน ถ้าถือเป็นนโยบายที่ดีถูกต้องแล้วจะต้องเป็นนโยบายที่ประกอบด้วยเหตุผลและศีลธรรม”

“ใช่ เพราะแม้แต่กฎหมายที่ออกใช้บังคับก็คำนึงถึงเหตุผลและศีลธรรมเป็นหลัก แก่พูดถูกนี่ซี”

“แต่ผมคิดว่า นโยบายของคณะราษฎรบางครั้งอยู่นอเหตุผลและศีลธรรม...เจ้าเมืองบางคน ถูกปลดออกจากราชการเพียงให้ความสะดวกแก่พวกกบฏด้วยภาวะจำยอม หรือไม่ก็ถูกบังคับ...เจ้าเมืองบางคน เพียงแต่

ไม่อยู่รอดต้อนรับรัฐมนตรีมหาดไทยที่ออกตรวจราชการ ก็ถูกปลดด้วยข้อหาว่าฝึกฝักฝักกับฝ่ายกบฏ นี่มันนโยบายอยู่เหนือเหตุผลและศีลธรรมนะเฮีย”

(สุวัฒน์ วรดิลก 2525: 117)

เรื่องราตรีประดับดาว ผู้แต่งได้กล่าวถึงแนวคิดเบื้องหลังในการแตงนวนิยายไว้ว่า เขียนนวนิยายเรื่องนี้โดยใช้ฉากสังคมสมัยรัชกาลที่ 7 ผสมผสานกับโครงเรื่องจากชีวิตของคุณหญิงวิเศษสิงหนาท (แก่ง จุลานนท์) ในการเขียนนั้นต้องศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมอีกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะเหตุการณ์กบฏบวรเดชซึ่งจะส่งผลกระทบต่อชะตากรรมของพระเอก ผู้แต่งกล่าวถึงแนวคิดในการนำเสนอเหตุการณ์ตอนนี้ไว้ว่า

“คณะราษฎรประสบความสำเร็จในการวางรูปแบบใหม่ของการปกครองก็จริงอยู่ หากในเชิงปฏิบัติ ประชาธิปไตยก็ยังไม่เต็มใบอยู่นั่นเอง ส่วนกบฏบวรเดชที่เกิดขึ้นหนึ่งปีเศษหลังจากนั้น ไม่ใช่เหตุการณ์แยกต่างหากไปอีกเหตุการณ์หนึ่ง แต่ว่าเป็นเหตุการณ์ต่อเนื่องกัน ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับข้อคิดของศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช ที่เขียนไว้ในหนังสือ คณะราษฎรกับกบฏบวรเดช ว่า

“... “กบฏบวรเดช” และการกำจัดบุคคลฐานะต่างๆ กัน ระหว่างปี พ.ศ. 2476–2482 ควรถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิวัติ 2475 ที่ได้สำเร็จสิ้นโดยสมบูรณ์ในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475...ผู้ที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ไม่ควรสะดุดหยุดลงแค่เหตุการณ์ในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 หากควรติดตามค้นคว้าต่อไปให้สิ้นกระแสความว่า คณะราษฎร หรือคณะผู้ก่อการซึ่งเป็นเพียงกองหน้า (Vanguard) ของมวลราษฎรเท่านั้น ได้พยายามก่อให้เกิดเสรีภาพและความเสมอภาคยิ่งกว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามที่มีผู้กล่าวอ้างไว้หรือไม่ การปฏิวัติ 2475 มิใช่การเปลี่ยนแปลงที่ปราศจากการนองเลือด การขจัดบุคคลที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับผู้ก่อการ รวมทั้งการที่ผู้ก่อการกำจัดผู้ก่อการด้วยกันนั้น ดำเนินมาตลอดช่วงเวลาระหว่างพ.ศ. 2475–2489”

(วินิตา ดิถียนต์ 2544: 584–585)

แนวคิดดังกล่าวอาจสรุปได้ว่ามีทัศนคติเป็นลบต่อการปฏิวัติ 2475 และส่งผลต่อการสร้างภาพตัวละครพระยาวิเศษสิงหนาทให้เป็นผู้หนึ่งที่ไม่เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และต้องขัดแย้งกับเพื่อนคือ พระยาเทพอัคนีซึ่งอยู่ฝ่ายคณะราษฎร

เรื่อง**ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน** และ**น้ำเงินแท้** ผู้แต่งมีความสนใจด้านประวัติศาสตร์เป็นพื้นฐาน และเคยผ่านเหตุการณ์ทางการเมืองที่เป็นความขัดแย้งภายในชาติ จึงน่าจะเป็นแรงบันดาลใจสำคัญให้ผู้แต่งหยิบยกเหตุการณ์ความขัดแย้งในประวัติศาสตร์มาทำหน้าที่เป็นบทเรียนให้คนไทยในสังคมปัจจุบันได้เรียนรู้ว่าความขัดแย้งในสังคมนั้น ส่งผลเลวร้ายอย่างไร ดังปรากฏในคำนำของเรื่อง**ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน** ตอนหนึ่งว่า “เหตุการณ์ “พฤษภาทมิฬ” ที่เกิดขึ้นในปี 2535 เป็นกระจุกบานใหญ่ที่สะท้อนให้เห็นว่า กงล้อแห่งประวัติศาสตร์มักจะย้อนรอยเดิมของมันเสมอ トラบที่ธรรมชาติมนุษย์ยังไม่มี การเปลี่ยนแปลง อาจเป็นการดีที่เราจะฉวยโอกาสนี้ใช้วิจารณ์งานศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองอย่างถี่ถ้วนเพื่อมิให้เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นอีก และเราอาจเรียนมันได้หากนวนิยาย!” (วินทร์ เลียววาริณ 2541: จากใจผู้เขียน)

3. บริบทในช่วงที่แตงนวนิยาย

แม้ว่านวนิยายอิงประวัติศาสตร์จะเป็นการเล่าเรื่องเหตุการณ์ในอดีต แต่ยุคสมัยและสภาพแวดล้อมทางสังคมของผู้แต่งก็ส่งผลต่อการเขียนนวนิยายด้วยเช่นกัน เพราะ “...นักเขียนอยู่ในสังคมย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคมทั้งด้านวัฒนธรรม ขนบประเพณี ศาสนา ปรัชญาและการเมือง สภาพการณ์ของปัจจัยเหล่านี้ย่อมเป็นสิ่งกำหนดโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ของเขา...” (ตรีศิลป์ บุญขจร 2547: 6)

ในนวนิยายทั้ง 5 เรื่อง ได้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของบริบทสังคมในช่วงที่แตงนวนิยาย ดังนี้

เรื่อง**สี่แผ่นดิน** แต่งขึ้นในช่วงทศวรรษ 2490 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่กระแสนิยมเจ้าและกลุ่มรอยัลลิสต์กำลังมีบทบาทในสังคมไทย (ดูรายละเอียดเพิ่ม

เติมใน สายชล สัตยานุรักษ์ 2550) รวมทั้ง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ เองก็ประกาศตัว
ว่าเป็นรอยัลลิสต์ ดังนั้นภาพลักษณ์ของอันที่ผู้เขียนสร้างขึ้น โดยให้เข้าร่วม
กับกบฏบวรเดชด้วยความจงรักภักดี จึงสมควรได้รับความเห็นอกเห็นใจจาก
ผู้อ่าน และชาวซึ่งในความกตัญญูที่อันมีต่อแผ่นดิน

เรื่องผากไว้ในแผ่นดิน แต่งขึ้นใน พ.ศ. 2524 บ้านเมืองผ่าน
พันเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 มาได้เพียง 5 ปี และยังคงอยู่ในยุค
ประชาธิปไตยครึ่งใบ มีรัฐธรรมนูญแต่มีนายกรัฐมนตรีเป็นทหารและไม่ได้
มาจากการเลือกตั้ง บริบทดังกล่าวน่าจะส่งผลให้ผู้แต่งสร้างตัวละครร้อยโท
พิชิต นนทศักดิ์ ให้เป็นอดีตนายทหาร ที่ยังคงสนใจความเป็นไปของบ้าน
เมือง ต่อต้านเผด็จการและไม่อยากให้ทหารยุ่งเกี่ยวกับการเมือง

เรื่องราตรีประดับดาว แต่งขึ้นในช่วงเวลาประมาณ พ.ศ. 2540–
2541 ซึ่งบ้านเมืองประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ ในภาวะดังกล่าวนี้ผู้คน
ประสบความทุกข์ยากทำให้เกิดบรรยากาศของการโหยหาอดีต การย้อน
ยุค และการสร้างความเป็นไทยกันอย่างแพร่หลายเพื่อหลีกเลี่ยงจากความ
ทุกข์ที่รุมเร้าอยู่ในภาวะเช่นนี้ส่งผลให้มีการเขียนนวนิยายอิงประวัติศาสตร์
หลายเรื่องตั้งแต่ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา โดยมีเนื้อหาส่วนใหญ่เพื่อเชิดชู
สถาบันกษัตริย์ และความเป็นไทย* ด้วยบริบทดังกล่าวมานั้น น่าจะส่งผล
ให้ผู้แต่งสร้างตัวละครพระยาวิเศษสิงหนาทให้เป็นผู้ที่จงรักภักดีและยึดมั่น
ในสถาบันกษัตริย์

เรื่องประชาธิปไตยบนเส้นขนาน และน้ำเงินแท้ แต่งขึ้นในช่วงที่เกิด
วิกฤตการณ์ทางการเมืองที่สำคัญ คือ พฤษภาทมิฬ 2535 พฤษภาเลือด
2553 และความขัดแย้งทางการเมืองของกลุ่มคนเสื้อหลากสี การที่ผู้แต่ง
หยิบยกเหตุการณ์กบฏบวรเดชมานำเสนอในนวนิยายของตนจึงน่าจะมีความ
สำคัญที่สะท้อนให้เห็นบริบทของประวัติศาสตร์ร่วมสมัยกับการเขียนงาน
ด้วย เห็นได้จากคำนำของนวนิยายเรื่อง**น้ำเงินแท้** ตอนหนึ่งว่า

* ดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่ผลิตขึ้นในช่วงทศวรรษ 2540 ได้ใน
กรณีการ์ สาตรปฐ 2552: 93–126

“...น้ำเงินแท้ เป็นโครงการนวนิยายที่ผมเริ่มมาหลายปีแล้วก่อนหน้านี้ กำเนิดสีเหลือง-สีแดงในเมืองไทย เจตนาหลักคือการเล่าเรื่องอีกด้านหนึ่งของการเมืองไทยที่ไม่มีสอนในโรงเรียน คนไทยส่วนใหญ่ในยุค “กีฬาสี่” อาจไม่เคยได้ยินเรื่องของข่าน้ำเงินแท้มาก่อน ผมอยากให้ผู้อ่านรู้ว่าเกิดอะไรขึ้นกับการเมืองไทยเมื่อร่วมร้อยปีก่อน ความคิดและอุดมคติของกลุ่มน้ำเงินแท้จะถูกหรือผิด ไม่ใช่ประเด็นของนวนิยายเรื่องนี้ ประเด็นคือเราเรียนรู้อะไรจากเหตุการณ์นั้นซึ่งคล้ายกับเหตุการณ์เวลานี้มาก...ผมเขียนหนังสือเรื่องนี้ด้วยเจตนาให้เป็นเครื่องเตือนสติคนไทยว่า ทุกครั้งที่คนในชาติแตกสามัคคี คนที่เดือดร้อนคือปวงประชาทั้งแผ่นดิน เมื่อโลกสีเลื้อ ความเชื่อ และอคติส่วนตัวออกไปให้หมด เราก็คือคนไทยเหมือนกัน อาศัยอยู่บนแผ่นดินเดียวกัน เราน่าจะรักกันมากกว่านี้ หรือ อย่างน้อยที่สุดก็ไม่เกลียดชังกันขนาดนี้ ไม่รู้ขอมากไปหรือเปล่า?”

(วินทร์ เลียววาริณ 2558: 7-9)

ด้วยบริบทประวัติศาสตร์ที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งทางการเมืองส่งผลให้ผู้แต่งต้องการสะท้อนความคิดว่าการพยายามเอาชนะกันทางการเมืองเป็นเรื่องไร้สาระ อีกทั้งอุดมการณ์ทางการเมืองอาจเป็นเพียงเรื่องเพื่อฝัน ดังตอนหนึ่ง ว่า

“กฎของความอยู่รอดทำให้เราบางคนเปลี่ยนไป เมื่อถึงจุดจุดหนึ่งเส้นแบ่งระหว่างปัญญาชนกับคนเลวก็เลื่อนหายไป พวกเราเข้าคุกเพราะอุดมการณ์หมายจะเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น แต่ความยากลำบากในคุกทำให้อุดมการณ์นั้นค่อยๆ จางหายไป เราจำไม่ได้แล้วว่าแผนลัทธิลวงคืออะไร หลายคนเลิกเชื่อความดีของมนุษยชาติแล้ว เมื่อถึงจุดนี้ ก็นับว่ากบฏบวรเดชพ่ายแพ้โดยสิ้นเชิง เรามีเพียงเปลี่ยนประเทศไม่ได้ เรายังเปลี่ยนไปเป็นคนที่เราเคยเกลียด” (วินทร์ เลียววาริณ 2558: 373)

อีกตอนหนึ่งที่สะท้อนแนวคิดที่คล้ายกัน ความว่า

“ข้าพเจ้าครุ่นคิดขณะมองดาราบนฟ้าว่า เราเคยเปล่งประกายสุก

สว่างเหมือนดวงดาวเหล่านั้น หัวใจเต็มเปี่ยมด้วยความหวังจะสร้างโลกใหม่ เราต้องการระบบการเมืองที่ดีที่สุด เราต้องการโลกอุดมคติ โลกที่ไม่มีนักการเมืองชั่ว ประชาชนเป็นสุข แต่สิบเอ็ดปีในรถทำให้เรามองโลกด้วยสายตาคู่ใหม่ บางทีการได้กินข้าวร้อนๆ สักจาน กับปลาทอดสักตัว มีค่ากว่าการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงสังคม เหตุการณ์เมื่อปี 2475 และ 2476 เหลวไหลพอๆ กัน!” (วินทร์ เลียววาริณ 2558: 389)

อีกแนวคิดสำคัญที่ปรากฏในเรื่อง คือ ทางออกที่ดีที่สุดของการแก้ปัญหาทางการเมืองคือสันติภาพและการให้อภัย สะท้อนให้เห็นในคำโปรยบทสุดท้ายซึ่งเป็นตอนจบของเรื่องน้ำเงินแท้ ผู้เขียนใช้คำโปรยว่า

“peace n. สันติ

You cannot really move on until you have made peace with your past

ท่านไม่อาจก้าวไปข้างหน้าได้จริงๆ จนกว่าท่านจะปล่อยวางอดีต”

(วินทร์ เลียววาริณ 2558: 385)

การที่เลือกใช้คำดังกล่าวนี้ ก็เปรียบเสมือนผู้แต่งได้เสนอทางออกของการแก้ปัญหาสงครามระหว่างสี่เสือของสังคมไทยให้ผู้อ่านได้ขบคิด และขณะที่นวนิยาย 4 เรื่องมุ่งสะท้อนความน่าเห็นใจของฝ่ายกบฏและความล้มเหลวของคณะราษฎร เรื่องน้ำเงินแท้ได้แสดงบทบาทมากกว่านั้นคือ นอกจากจะสะท้อนให้เห็นผลร้ายของการแก่งแย่งช่วงชิงอำนาจทางการเมืองแล้ว ยังได้เสนอทางออกให้สังคมให้ก้าวข้ามความเกลียดชังเพื่อให้บ้านเมืองได้เดินหน้าต่อไป

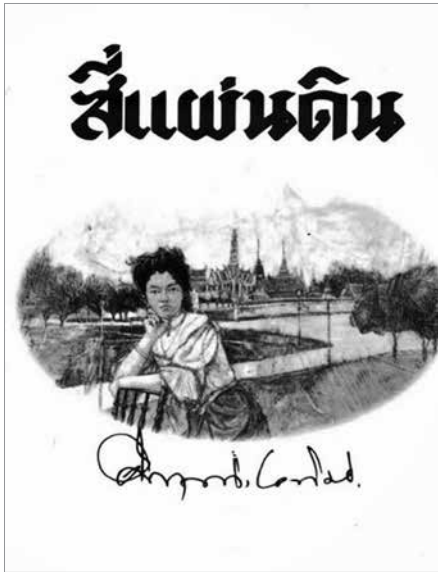
บทสรุป

ภาพลักษณ์ของเหตุการณ์กบฏบวรเดชในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่น่าเสนอจากมุมมองของฝ่ายแพ้และเลือกที่จะกล่าวถึงผลสืบเนื่องจากเหตุการณ์กบฏในแง่ลบ ได้สะท้อนให้เห็นพลังของความทรงจำเกี่ยวกับกบฏบวรเดชที่ฝ่ายแพ้ในเหตุการณ์ประสพชัยชนะในการได้พื้นที่ความทรงจำเชิง

บวกในสังคมไทย ขณะที่ฝ่ายชนกะลับพ่ายแพ้ในสมรภูมิความทรงจำนี้ และยิ่งเป็นการตอกย้ำแนวคิดเรื่องความบกพร่องของการปฏิวัติ 2475 และความล้มเหลวของคณะราษฎรให้เด่นชัดมากขึ้น ผนวกกับจุดเด่นของนวนิยายที่สามารถเข้าถึงผู้อ่านได้ในวงกว้าง ย่อมทำให้ความทรงจำดังกล่าวฝังแน่นอยู่ในความรับรู้ของคนไทยจำนวนไม่น้อย

อย่างไรก็ตาม บทความนี้เป็นเพียงการศึกษาเบื้องต้นที่พยายามชี้ให้เห็นว่านอกเหนือไปจากการอ่านเพื่อความบันเทิงแล้ว นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ยังมีบทบาทอื่นที่น่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสะท้อนภาพทางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีคุณูปการในการกระตุ้นให้ผู้อ่านตั้งคำถาม ถกเถียง วิพากษ์วิจารณ์ จึงเป็นการเปิดพื้นที่ให้ประวัติศาสตร์ได้กลับมีชีวิต เปิดโอกาสให้ประเด็นทางประวัติศาสตร์หลายประเด็นที่ถูกหลงลืม หรือถูกบิดเบือนได้กลับมาอยู่ในความสนใจได้อีกครั้ง และอาจนำไปสู่การตรวจสอบหาข้อเท็จจริงในอนาคต

สี่แผ่นดิน แต่งโดย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

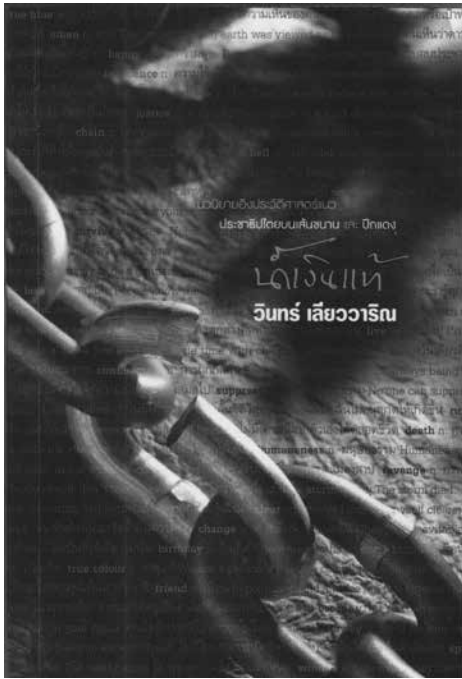
ผากไว้ในแผ่นดิน แต่งโดย ศิวะ รมชิต (สุวัฒน์ วรดิลก)

ราตรีประดับดาว แต่งโดย ว.วินัจฉัยกุล (คุณหญิงวินิตา ดิถียนต์)

ประชาติปไตยบนเส้นขนาน แต่งโดย วินทร์ เลียววาริณ

น้ำเงินแท้ แต่งโดย วินทร์ เลียววาริณ

บรรณานุกรม

- กรรมการ สาดรปรง, 2552. “ภาพลักษณ์และบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ จากนวนิยายอิงประวัติศาสตร์: ตั้งแต่วิกฤตเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2540) จนถึงรัฐประหารกันยายน พ.ศ. 2549.” **มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์** 28 (1): 93-126.
- คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2548. **สี่แผ่นดิน** เล่ม 2. กรุงเทพฯ: นานามีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- โครงการวิจัยการวิจารณ์ในฐานะปรากฏการณ์ร่วมสมัยเพื่อพัฒนาความรู้ด้านสังคมศาสตร์การวิจารณ์, 2556. **จากรินทร์ถึงปราบดา: ปรากฏการณ์ของการวิจารณ์ วรรณกรรมไทยร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ: คมบาง.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2517. **14 ตุลา: คณะราษฎรกับกบฏบวรเดช**. กรุงเทพฯ: ชมรมประวัติศาสตร์, ชุมนุมวิชาการอักษรศาสตร์ จุฬาฯ.
- ณัฐพล ใจจริง, 2556. **ขอฝันใฝ่ในฝันอันเหลือเชื่อ ความเคลื่อนไหวของขบวนการปฏิปักษ์ปฏิวัติสยาม**. นนทบุรี: ฟ้าเดียวกัน.
- ตรีศิลป์ บุญขจร, 2547. **นวนิยายกับสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาฯ.
- ธงชัย ลิขิตพรสวรรค์ (บรรณาธิการ), 2015. **สมุดภาพพระยาพหลพลพยุหเสนา ภาค 2: ปราบกบฏ พ.ศ. 2476**. กรุงเทพฯ: ต้นฉบับ.
- ม.ร.ว. นิมิตรมงคล นวรัตน์, 2513. **เมืองนิมิตรและชีวิตแห่งการกบฏสองครั้ง**. พระนคร: อักษรสัมพันธ์.
- วินทร์ เลียววาริณ, 2541. **ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า. _____, 2558. **น้ำเงินแท้**. กรุงเทพฯ: บริษัท 113 จำกัด.
- วินิตา ดิถียนต์, 2544. **ราตรีประดับดาว**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: เพื่อนดี บริษัทอักษรโสภณจำกัด.
- ศรัณย์ ทองปาน, 2551. **สอ เสถบุตร ดิกชันนารีแห่งชีวิต**. กรุงเทพฯ: สารคดี.
- สายชล สัตยานุรักษ์, 2550. **คึกฤทธิ์กับประติษฐกรรม “ความเป็นไทย”** เล่ม 1. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2534. **แผนชิงชาติไทย**. กรุงเทพฯ: สมาพันธ์.
- สุภิญญา ยงศิริ, 2545. **การศึกษาเชิงวิเคราะห์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์**.
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวัฒน์ วรดิลก, 2525. **ฝากไว้ในแผ่นดิน**. กรุงเทพฯ: วรรณกรรมเพื่อชีวิต.
- เสาวนิต จุลวงศ์, 2549. “ประวัติศาสตร์การเมืองไทยในประชาธิปไตยบนเส้นขนาน.” **ภาษาและหนังสือ** 37 (1) ฉบับวรรณกรรมกับประวัติศาสตร์.
- อิงอร สุพันธุ์วนิช, 2552. **นวนิยายที่ค้น**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เว็บไซต์

ทำเนียบนักประพันธ์, 2558. ค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2558, จาก <http://www.praphansarn.com/>
ทำเนียบนักประพันธ์